

POKYČIAI DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS SRITYJE, LIETUVAI TAPUS ES NARE

Aušra Stankiuvienė¹, Ritoldas Šukys², Petras Čyras³

*Darbo ir gaisrinės saugos katedra, Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva*

El. paštas: ¹ausra.stankiuviene@st.vtu.lt, ²ritoldas.sukys.st.vtu.lt, ³petras.cyras@st.vtu.lt

Įteikta 2006-03-06; priimta 2006-06-15

Santrauka. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą (toliau – ES), priimami ir įgyvendinami ES teisės aktai paskatino spartesnę Lietuvos ūkio liberalizaciją ir privatizavimą, esmines struktūrines reformas. Lietuvos narystės ES ir pasirengimo jai sąnaudos yra modernios valstybės kūrimo sąnaudos, kurias tiksliau būtų vadinti investicijomis. Jos būtinos, siekiant užtikrinti stabilų ir saugią valstybės plėtrą, kuri yra esminė ekonominės ir socialinės gerovės augimo sąlyga. Darbuotojų sauga ir sveikata yra viena iš prioritetinių krypčių, turinti tiesioginį poveikį gyvenimo kokybei. Šiame darbe įvertinta Europos Sąjungos direktyvų, reglamentuojančių darbuotojų saugą ir sveikatą, reikalavimų atitikties nacionaliniuose teisės aktuose, išanalizuota pavojingiausiuose ekonominės veiklos sektoriuose nelaimingų atsitikimų darbe būklė ir ekonominės pasekmės bei, atlikus lyginamąją analizę, nustatyti pokyčiai šalies darbuotojų saugos ir sveikatos srityje. Plačiau analizuojama darbuotojų saugos ir sveikatos būklė 2003 m. ir 2005 m. Siekiant tikslo, buvo taikomi atrankos, apklausos, statistiniai analitiniai metodai bei atlikta analizė.

Reikšminiai žodžiai: darbuotojų sauga ir sveikata, nelaimingi atsitikimai, prevencinės priemonės, ekonominės pasekmės, ekonominė veiklos rūšis.

CHANGES IN OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH AFTER BECOMING LITHUANIA MEMBER OF EU

Aušra Stankiuvienė¹, Ritoldas Šukys², Petras Čyras³

*Dept of Labour Safety and Fire Protection, Vilnius Gediminas Technical University,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lithuania*

E-mail: ¹ausra.stankiuviene@st.vtu.lt, ²ritoldas.sukys.st.vtu.lt, ³petras.cyras@st.vtu.lt

Received 6 March 2006; accepted 15 June 2006

Abstract. Lithuania's integration into EU, accepted and implemented requirements of EU law acts, stimulated quicker liberalization and privatization of Lithuania's economy and basic structural reforms. Lithuania's expenses of preparation to join EU and membership in EU are expenses of modern state that would be purposeful to name them as investments. Such investments are necessary to estimate a stable and safe state development which is a basic welfare condition. Occupational safety and health at work is one of the underlying aspects improving life quality. In this work the main requirements of EU directives in occupational safety and health corresponding to the national law acts are estimated, the number of accidents at work in the most dangerous sorts of economical activities and economic consequences are analysed. Lithuania's changes in occupational safety and health are analysed according to results of a comparison analysis. The state of occupational safety and health at work in years 2003 and 2005 is analysed more thoroughly. Methods of selection, poll, statistical – analytical and their analysis were used to achieve the objective.

Keywords: occupational safety and health, accident at work, preventive measures, economical consequence, economical activities.

1. Įvadas

Lietuvos integracija į Europos Sąjungą (toliau – ES), priimami ir įgyvendinami ES teisės aktai paskatino spartesnę Lietuvos ūkio liberalizaciją ir privatizavimą, esmines struktūrines reformas. Lietuvos narystės ES ir pasirengimo jai sąnaudos yra modernios valstybės kūrimo sąnaudos, kurias tikslingiau būtų vadinti investicijomis. Iki šiol atlikti Lietuvos integracijos į ES tyrimai ir narystės ES poveikį apibendrinančios studijos leidžia teigti, kad tai turi teigiamai paveikti visą Lietuvos ūkį [1–7]. Šios investicijos yra būtinos, siekiant užtikrinti stabilią ir saugią valstybės plėtrą, kuri yra esminė ekonominės ir socialinės gerovės augimo sąlyga [8–12]. Darbuotojų sauga ir sveikata yra viena iš prioritetinių krypčių, turinti tiesioginį poveikį gyvenimo kokybei. Lietuvos stojimas į ES iškėlė naujų iššūkių. Narystė ES reikalauja daug pastangų prisitaikyti dirbti naujomis sąlygomis [13, 14].

Šiame darbe, įvertinus ekonominės veiklos sektoriuose, kuriuose įvyko daugiausia traumų, atliktus tyrimus bei analizes, esamą darbuotojų saugos ir sveikatos būklę bei šalies įmonėse patirtus ekonominius nuostolius per laikotarpį nuo 2002 m. sausio 1 d. iki 2006 m. balandžio 30 d., atlikta lyginamoji analizė ir nustatyti pokyčiai darbuotojų saugos ir sveikatos srityje.

Plačiau analizuojama darbuotojų saugos ir sveikatos būklė 2003 m. ir 2005 m.

2. Tyrimų tikslas, objektas ir metodai

Tyrimų tikslas – įvertinti ES direktyvų, reglamentuojančių darbuotojų saugą ir sveikatą, reikalavimų atitiktį nacionaliniuose teisės aktuose, išanalizuoti pavojingiausiuose ekonominės veiklos sektoriuose įvykusių nelaimingų atsitikimų darbe būklę ir ekonomines pasekmes bei, atlikus lyginamąją analizę, nustatyti pokyčius šalies darbuotojų saugos ir sveikatos srityje.

Tyrimų objektas – svarbiausios ES direktyvos ir Lietuvos teisės aktai darbuotojų saugos ir sveikatos srityje, pavojingiausia ekonomine veikla užsiimančiose įmonėse nelaimingų atsitikimų darbe rodikliai, darbuotojų saugos ir sveikatos būklės kontrolės rodikliai ir šalyje patirtos ekonominės pasekmės. Detaliau nagrinėta darbuotojų saugos ir sveikatos būklė įmonėse, užsiimančiose tokia ekonomine veikla: apdirbamosios pramonės, statybos, transporto bei žemės ir miškų ūkio.

Siekiant tikslo buvo taikomi atrankos, apklausos, statistiniai analitiniai metodai bei atlikta analizė.

3. Tyrimų rezultatai ir analizė

3.1. ES direktyvų nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisę

Lietuvos Respublikoje nuo pat nepriklausomybės atkūrimo kuriama teisės aktų sistema, kuri garantuotų kiek-

vieno žmogaus teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, atsižvelgiant į:

- Tarptautinės darbo organizacijos nuostatas;
- Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje skelbiama kiekvieno žmogaus teisę į tinkamas darbo sąlygas;
- ES direktyvų reikalavimus.

ES teisės aktų sistemoje darbuotojų saugos ir sveikatos požiūriu svarbiausia yra 89/391/EEC direktyva. Ją papildo ir išplečia atskirosios direktyvos, grindžiamos 89/391/EEC 16 str., ar kitos, numatančios saugos ir sveikatos reikalavimus tam tikriems gaminiams ar veiklos sritims. Būtina pažymėti, kad nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvoje galioja ES teisės aktų viršenybės principas (t. y. principas, pagal kurį, esant kolizijai tarp ES teisės ir nacionalinės teisės nuostatų, visuomet taikoma ES teisės nuostata, o nacionalinės teisės nuostatos, nepaisant jų vietos nacionalinės teisės normų hierarchijoje, turi būti aiškinamos ir taikomos taip, kad neprieštarautų ES teisės nuostatoms). Teisės tiesioginis galiojimas reiškia, kad ES teisės aktai taikomi tiesiogiai ir patys savaime sukelia teises ir pareigas valstybių narių piliečiams ir kitiems subjektams, nereikalaujant jų patvirtinimo nacionalinių institucijų aktais (perkėlimo į nacionalinę teisę, ratifikavimo). Šis principas taip pat reiškia, kad valstybės narės turi savo nacionalinėje teisėje pašalinti kliūtis tiesioginio galiojimo aktams įgyvendinti ir sudaryti jų įgyvendinimą užtikrinančias sąlygas – sukurti reikiamą institucinę sistemą, numatyti reikiamas sankcijas ir pan.

ES direktyvų, reglamentuojančių darbuotojų saugą ir sveikatą, reikalavimų perkėlimas į nacionalinę teisę nauda šalies ūkiui grindžiamas ekonomine ir socialine gerove, t. y. nelaimingų atsitikimų skaičiaus priartėjimu prie ES vidurkių, taip sumažinant patiriamus ekonominius nuostolius įmonėms ir taupant valstybės fondų lėšas dėl išmokų mirties atveju ir socialinio draudimo išmokų, įvykus nelaimingam atsitikimui darbe. Įmonės darbuotojams nauda yra ta, jog siekiama gerinti darbo sąlygas (atliekant rizikos vertinimus darbo vietose, tinkamai parenkant prevencines priemones), tobulinti darbuotojų kvalifikaciją, įtraukti darbuotojus į sprendimų priėmimą įmonės lygmeniu.

Po 2004 m. gegužės 1 d. ES teisė ir toliau perkeliama į Lietuvos teisę. Perkėlus iki tos dienos galiojusius teisės aktus, šiuo metu nuolat valstybės institucijose derinamos naujos ES direktyvos, reglamentai, sprendimai. Europos Komisijos duomenimis, Lietuva pirmąją tarp valstybių narių pagal ES direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę rodiklį (direktyvų nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę reglamentuojančią darbuotojų saugos ir sveikatos sritį deficitas sudaro 0,4 %), tačiau labai atsiliekama perimant Europos standartus [15].

Į darbuotojų saugos ir sveikatos pagrindinių teisės aktų nuostatas sėkmingai perkelti ES direktyvų reikalavimai. Tačiau teisės aktų reikalavimų perkėlimas į įmonių vidaus dokumentus ir reikalavimų įgyvendinimas įmonėse sudaro:

- darbuočių įrengimo bendrųjų nuostatų – 86,5 %;
- darbo įrenginių naudojimo bendrųjų nuostatų – 74 %;
- darbuočių įrengimo statybvietėse nuostatų – 61 %;
- darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis nuostatų – 63 %;
- krovinių kėlimo rankomis bendrųjų nuostatų – 72 %;
- darbuotojų apsaugos nuo triukšmo poveikio darbe nuostatų – 61 %;
- darbuotojų, dirbančių potencialiai sprogioje aplinkoje, nuostatų – 70 %;
- darbuotojų apsaugos nuo cheminių veiksnių darbe nuostatų – 63 % [16].

Lyginant ES direktyvų reikalavimų darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais perkėlimo į nacionalinę teisę rodiklius su teisės aktų taikymo įmonėse rodikliais, matomas akivaizdus atotrūkis. Vidutiniškai apie 30 % reikalavimų įmonėse nėra įgyvendinta. Tai daro įtaką bendrai darbuotojų saugos ir sveikatos būklei šalyje.

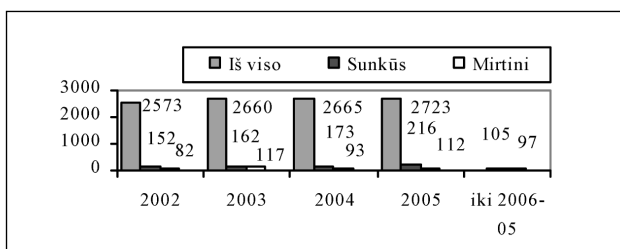
3.2. Darbuotojų saugos ir sveikatos būklė

Darbuotojų saugos ir sveikatos būklė nustatoma pagal tai, kaip darbo priemonės ir darbo sąlygos įmonėje atitinka darbuotojų saugos ir sveikatos norminiuose teisės aktuose nustatytus reikalavimus, įvertinus profesinę riziką darbo vietoje ar kitose įmonės vietose, kur darbuotojas gali būti darbo laiku.

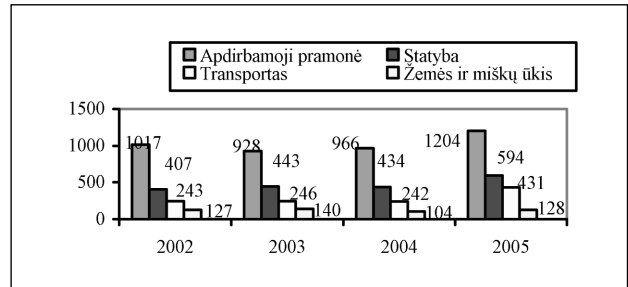
Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis, iki 2006 m. balandžio veikė 73 344 įmonės [17]. Veikiančių įmonių skaičius 2006 m. išaugo 7,2 %, palyginti su 2002 m., o 2005 m. veikiančių įmonių buvo 72 330, t. y. 5,8 % daugiau, palyginti su 2003 m.

Įmonėse įvykusius nelaimingus atsitikimus darbe registruoja Valstybinė darbo inspekcija [16, 18, 19]. Toliau grafike pateiktas nelaimingų atsitikimų darbe pasiskirstymas pagal pobūdį nuo 2002 m. sausio 1 d. iki 2006 m. gegužės mėnesio (1 pav.).

2005 m., palyginti su 2003 m., bendras nelaimingų atsitikimų skaičius 2,4 % didesnis, o įvykusių sunkių nelaimingų atsitikimų trečdaliu daugiau. Tai rodo nelaimingų atsitikimų skaičiaus didėjimo tendenciją.

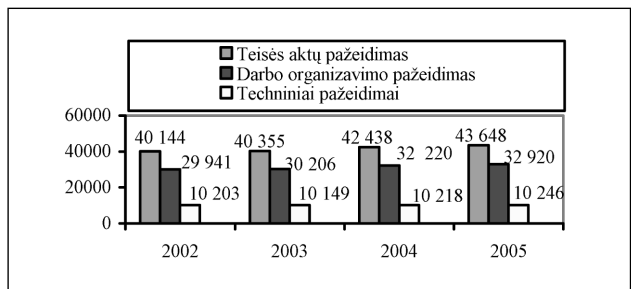

1 pav. Nelaimingų atsitikimų darbe pasiskirstymas pagal pobūdį
Fig 1. Data of accidents at work

2 pav. Nelaimingų atsitikimų darbe skaičius pavojingiausių ekonominės veiklos rūšių įmonėse

Fig 2. Accidents at work distribution in areas of economic activities

3 pav. Nelaimingus atsitikimus sukėlusios priežastys

Fig 3. Accidents at work under the influence of reasons

Analizuojant įvykusių nelaimingų atsitikimų darbe rodiklius pagal ekonominės veiklos rūšis nagrinėjamoju laikotarpiu, matyti, kad daugiausia jų įvyksta apdirbamosios pramonės, statybos, transporto bei žemės ir miškų ūkio įmonėse. Palyginti 2005 m. su 2003 m., nelaimingų atsitikimų padaugėjo apdirbamosios pramonės įmonėse – 30 %, o statybos įmonėse – 34,1 %. Nelaimingų atsitikimų darbe skaičius pavojingiausių ekonominės veiklos rūšių įmonėse pateiktas 2 pav.

Nelaimingų atsitikimų darbe skaičius iki įstojimo ir įstojus į ES nemažėja. Svarbu išsiaiškinti priežastis, dariusias įtaką nelaimingų atsitikimų skaičiaus didėjimui nagrinėjamu laikotarpiu. Šios priežastys ir pažeidimų skaičiai pateikiami 3 pav.

2005 m., kaip ir 2003 m., pagrindinė nelaimingų atsitikimų darbe priežastis yra teisės aktų reikalavimų pažeidimas. 2005 m. jų 8,2 % daugiau, palyginti su 2003 m. Iš dažniausiai pasitaikančių teisinių pažeidimų reikėtų išskirti pažeidimus, susijusius su darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų nevykdymu, organizacinius, darbo sutarties bei darbo ir poilsio organizavimo pažeidimus. Dėl priežasčių, susijusių su darbo organizavimu, įvyksta daugiausia mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų. Techniniai pažeidimai dažniausiai fiksuojami statybos įmonėse. Šios priežastys dažniausios įmonėse, kuriose dirba 10–49 darbuotojai.

Veiksniai, lemiantis nelaimingų atsitikimų darbe aplinkybes ir priežastis, yra darbo elgesio kultūra, formalizmas, motyvacijų stoka, amžiaus ir darbo stažo problemos, mažų

ir vidutinių įmonių problemos, kolektyvinių sutarčių stoka, informacinių kanalų ribotumas, piktnaudžiavimas alkoholiu.

Tapus ES nare, ypač išryškėjo amžiaus ir darbo stažo problemų. Dažnai traumuojami nepatyrę, menkai apmokyti ir instruktuoti darbuotojai. Per mažai dėmesio skiriama tik pradėjusiems dirbti įmonėje. Pirmus metus dirbantys susižaloja 3–5 kartus dažniau, negu turintys didesnę nei penkerių metų darbo patirtį. Darbuotojai, kurių amžius – daugiau kaip 50 metų, o darbo stažas – daugiau kaip 20 metų, taip pat dažniau nukenčia nelaiminguose atsitikimuose ir pripažįstami neįgaliais.

Kitas vis dažnesnis reiškinys, didinantis nelaimingų atsitikimų darbe skaičių – neblaivūs darbuotojai. Dėl jų dažniausiai įvyksta sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe. Šis reiškinys būdingiausias statybos, apdirbamosios pramonės ir transporto sektoriuose. 2003 m. statybos įmonėse nelaimingus atsitikimus sukėlė 6 neblaivūs darbuotojai, tai 28,8 % visų statybos sektoriuje įvykusių sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų skaičiaus, apdirbamosios pramonės įmonėse – 7 neblaivūs darbuotojai, tai – 23,7 %. 2005 m. rodikliai panašūs: statybos įmonėse – 34,3 %, apdirbamosios pramonės įmonėse – 26,1 %. Tokie faktai tik patvirtina apie įmonėje drausmės stoką ir darbuotojų kontrolės nebuvimą.

3.3. Ekonominės pasekmės šalies ūkiui

Dėl mirčių ir nelaimingų atsitikimų patiriamos išlaidos, dėl kurių ES nuostoliai vertinami 75 milijardais eurų per metus. Kiekvienam ES gyventojui tai kainuoja apie 200 eurų per metus [15].

2005 m. Lietuvoje, Statistikos departamento duomenimis, 1 223 437 darbuotojų pagamino BVP už 71 084 mln. Lt [17]. Lyginant 2005 m. duomenis su 2003 m. matyti, kad 2005 m. dirbančiųjų skaičius išaugo 5,3 %, o pagamintas BVP – 8,1 %. Taip yra dėl didelio nelaimingų atsitikimų darbe skaičiaus Lietuvos ūkio įmonėse sukurtas BVP yra mažesnis. Taip yra dėl nelaimingų atsitikimų darbe nedirbtų darbo dienų, per kurias nepagaminta produkcija, nesuteikta paslaugų, naudojamos privalomojo sveikatos draudimo fondo ir Valstybinio socialinio draudimo fondo išlaidos. Socialinio draudimo išmokos dėl nelaimingų atsitikimų per metus, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenimis, 2005 m. sudarė 25,5 mln. Lt [20]. Palyginti su 2003 m. rodikliais, išmokos išaugo 15,7 %. Nuostolių patiriama ir dėl to, kad darbuotojai, patyrę sunkų nelaimingą atsitikimą darbe, netenka dalies darbingumo.

2003 m. vienas mirtinas nelaimingas atsitikimas apdirbamosios pramonės sektoriuje valstybei vidutiniškai kainavo 687 tūkst. Lt, o statybos sektoriuje – 851 tūkst. Lt, o 2005 m. apdirbamosios pramonės sektoriuje – 715 tūkst. Lt, statybos sektoriuje – 882 tūkst. Lt.

Nuo 2006 m. sausio 1 d. darbdaviai privalo mokėti diferencijuotas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokas, kurių dydis priklausys nuo asmenų, nukentėjusių dėl mirtinų ar sunkių nelaimingų atsitikimų jų įmonėse, skaičiaus [18]. Toks sprendimas priimtas siekiant skatinti darbdavius labiau rūpintis darbuotojų sauga ir sveikata.

Anksčiau visi draudėjai už savo darbuotojus mokėjo vienodo dydžio socialinio draudimo įmoką – 0,3 % nuo priskaičiuoto darbo užmokesčio sumos.

Nuo 2006 m. sausio 1 d. daugiausiai – 1 % (0,7 % didesnę už buvusį tarifą) mokės draudėjai, kurių įmonėse per pastaruosius trejus kalendorinius metus įvyko mirtini arba daug sunkių nelaimingų atsitikimų darbe. Mažiau rizikingoms darbovietėms bus taikomas 0,53 % tarifas (0,23 % didesnis už buvusį), o beveik nerizikingų darboviečių (nebuvo sunkių bei mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe) – 0,28 % (0,02 % mažesnis už buvusį). Šis tarifas tvirtinamas vieniems kalendoriniams metams.

Priskiriant draudėją konkrečiai įmokos tarifo grupei, vertinamas įvykusių nelaimingų atsitikimų sunkumas, kiek darbuotojų nukentėjo dėl sunkių nelaimingų atsitikimų darbe, t. y. kiek darbuotojų žuvo. Taip pat įtakos turi bendras darbuotojų skaičius, nes sąlyginis draudėjo rizikingumo koeficientas skaičiuojamas šimtui apdraustųjų. Tačiau įtraukiami tik tie nelaimingi atsitikimai darbe, kurie ištyrus pripažinti draudžiamaisiais įvykiais.

Tad diferencijuojant nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokas, siekiama skatinti draudėjus labiau rūpintis sveikomis ir saugiomis darbo sąlygomis. Beje, išmokų dydžiai nukentėjusiesiems dėl to nesikeis. Darbe žuvus žmogui, žuvusiojo šeimos nariams mokama vienkartinė išmoka, lygi 100 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžiui ($100 \times 1084 = 108\,400$ Lt).

4. Išvados ir rekomendacijos

1. Lietuvai tapus ES nare darbuotojų saugos ir sveikatos būklė nepagerėjo. Nelaimingų atsitikimų darbe skaičius didėja. 2005 m., palyginti su 2003 m., nelaimingų atsitikimų darbe labai padidėjo transporto įmonėse (75 %), statybos įmonėse (34 %) bei apdirbamosios pramonės įmonėse (30 %).

2. Narystė ES prisidėjo prie teisės aktų, reglamentuojančių darbuotojų saugą ir sveikatą, sistemos tobulumo. ES direktyvų reikalavimų perkėlimo deficitas sudaro tik 0,4 %.

3. Didžiausia problema yra teisės aktų reikalavimų įgyvendinimas įmonėse. Prasčiausia padėtis apdirbamosios pramonės ir statybos įmonėse.

4. Įmonėse daugiausia nustatoma darbo organizavimo, darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimų pažeidimų. Darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų pažeidimai sudaro 65 % visų pažeidimų, iš jų tris ketvirtadalius

sudaro organizaciniai ir ketvirtadalį – techniniai pažeidimai. 2005 m., palyginti su 2003 m., pažeidimų skaičius padidėjo 8,2 %.

5. Įmonėse akivaizdi drausmės stoka ir darbuotojų kontrolės nebuvimas. Sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų dalyviai – neblaivūs darbuotojai. 2005 m., palyginti su 2003 m., statybos įmonėse sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų, kuriuose dalyvavo neblaivūs darbuotojai, skaičius padidėjo 19 % ir tai sudaro 34,3 % visų įvykusių nelaimingų atsitikimų skaičiaus.

6. Lietuvai tapus ES nare, ypač išryškėjo amžiaus ir darbo stažo problemų. Dažnai traumuojami nepatyrę, menkai apmokyti ir instruktuoti darbuotojai.

7. Darbo jėgos emigracija ne tik „išsprendė“ nedarbo problemą, bet ir sukėlė papildomų rūpesčių. Dirbantys pirmus metus susižaloja 3–5 kartus dažniau, negu turintys didesnę nei penkerių metų darbo patirtį.

8. Darbdavių diegiamų priemonių saugai ir sveikatai užtikrinti, ypač mažose ir vidutinėse įmonėse, neužtenka. Tokiose įmonėse tik minimaliai investuojama į darbo sąlygų gerinimą.

9. Esamos problemos daro neigiamą įtaką šalies ekonominiam vystymuisi:

- 2005 m. socialinio draudimo išmokoms dėl nelaimingo atsitikimo darbe panaudota 25,5 mln. Lt, t. y. 15,7 % daugiau, palyginti su 2003 m.;
- 2003 m. vienas mirtinas nelaimingas atsitikimas apdirbamosios pramonės sektoriuje valstybei vidutiškai kainavo 687 tūkst. Lt, statybos sektoriuje – 851 tūkst. Lt. O 2005 m. apdirbamosios pramonės sektoriuje – 715 tūkst. Lt, statybos sektoriuje – 882 tūkst. Lt.
Norint pagerinti esamą darbuotojų saugos ir sveikatos būklę šalyje, būtina:
- tęsti direktyvų nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę procedūras ir tobulinti norminių teisės aktų reikalavimų įgyvendinimą įmonėse;
- skatinti įmones pasinaudoti struktūrinių fondų teikiama galimybėmis įgyvendinti nelaimingų atsitikimų darbe prevencines priemones įmonėse. Struktūrinių fondų lėšos turi būti orientuotos į smulkias ir vidutines įmones, nes būtent jose ir įvyksta daugiausia sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų.
- spręsti su darbo aplinka susijusias problemas, kur galimos poveikio priemonės užtikrintų darbuotojų sveikatos ir gyvybės išsaugojimą ir būtų vertos panaudotų finansinių, materialinių bei žmogiškųjų resursų. Dėmesį atkreipti į darbuotojų apsaugą dėl rizikos darbe, darboviečių įrengimą, darbo įrenginių naudojimą, darbuotojų aprūpinimą asmeninėmis apsaugos priemonėmis. Sugriežtinti darbuotojų saugos ir sveikatos kontrolę įmonėse;
- toliau įgyvendinti Europos Bendrijos Komisijos pa-

rengtos Europos Bendrijos profesinės saugos ir sveikatos strategijos 2002–2006 metams nuostatas. Pagrindiniais siekiais turi būti geros savijautos darbo vietose sąlygų sudarymas, prevencinės kultūros stiprinimas ir tobulinimas, efektyvios darbuotojų saugos ir sveikatos darbe politikos, kuri yra socialinės politikos sudedamoji dalis, formavimas ir jos įgyvendinimas;

- rengti ir įgyvendinti darbuotojų saugos ir sveikatos gerinimo programas, kuriose numatyti eurointegracijos keliami uždaviniai, prioritetas turi būti skiriamas mokymui ir mokslui plėtoti. Naudojant šiuolaikines informacines technologijas, informacija apie darbuotojų saugą ir sveikatą, jos rizikos veiksnius ir prevencijos priemones būtų patikima ir paprasčiausiu bei efektyviausiu būdu prieinama darbdaviams, darbuotojams, darbų saugos ir sveikatos darbe specialistams;
- mokslo įstaigų ir pramonės įmonių suartėjimas Lietuvoje yra būtiniausia sąlyga diegiant prevencines priemones bei rengiant specialistus.

Literatūra

1. Čyras, P.; Jakutis, A.; Rutkauskas, A. V.; Šukys, R. ES Direktyvų dėl saugos ir sveikatos darbe įgyvendinimas Lietuvoje: kaštų tyrimai. *Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas*, IX t., Nr. 2. Vilnius: Technika, 2003, p. 60–66.
2. ES direktyvos 89/655/EEC „Dėl minimalių darbo įrengimams taikomų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų“ ir ją pakeičiančios direktyvos 95/63/EEC įgyvendinimo pasekmių tyrimas. <http://osha.vdi.lt>
3. ES direktyvos 86/188/EEC „Dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su triukšmo poveikiu darbe reikalavimų“ įgyvendinimo pasekmių tyrimas. <http://osha.vdi.lt>
4. ES direktyvos 89/654/EEC „Dėl minimalių darbovietei taikomų saugos ir sveikatos reikalavimų“ įgyvendinimo pasekmių tyrimas. <http://osha.vdi.lt>
5. ES direktyvos 98/24/EC „Dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos nuo pavojų darbe, susijusių su cheminiais veiksniais“ įgyvendinimo pasekmių tyrimas. <http://osha.vdi.lt>
6. ES direktyvos 92/57/EEC „Dėl minimalių saugos ir sveikatos reikalavimų laikinosiose ir kilnojamosiose statybvietėse“ įgyvendinimo pasekmių tyrimas. <http://osha.vdi.lt>
7. *Inventory of socioeconomic costs of work accidents. European Agency for Safety and Health at Work*, 2002. <http://agency.osha.eu.int>
8. Čyras, P.; Šukys, R.; Jakutis, A. *Profesinių ligų ir nelaimingų atsitikimų darbe ekonominių ir socialinių pasekmių nustatymas ir prevencinių priemonių bei rekomendacijų ekonominės veiklos sritims parengimas*. Mokslo darbo ataskaita. Vilnius, 2003. 47 p.
9. Šukys, R. Saugos ir sveikatos problemos ir perspektyvos statybvietėse. *Journal of Civil Engineering and Management*, Vol X, Suppl 1. Vilnius: Technika, 2004, p. 51–55.
10. Šukys, R.; Čyras, P.; Jakutis, A.; Stankiuvienė, A. Profesinių ligų bei nelaimingų atsitikimų darbe ekonominės ir socialinės

- pasekmės. *Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas*. X t., Nr. 1. Vilnius: Technika, 2004, p. 26–31.
11. Šukys, R.; Čyras, P.; Jakutis, A.; Stankiuvienė, A. Profesinių ligų bei nelaimingų atsitikimų darbe ekonominės pasekmės. *Sveikatos mokslai: visuomenės sveikata, medicina, slauga*. Sveikatos apsaugos ministerijos Sveikatos teisės ir ekonomikos centras, 14 t., Nr. 6, 2004, p. 52–55.
 12. Šukys, R.; Čyras, P.; Stankiuvienė, A. Analysis of occupational safety and health at work condition in building lot. In: *Environmental Engineering. 6th International Conference, May 26–27*, Vilnius, Lithuania [elektroninis išteklius] : proceedings [CD]. Vilnius: Technika, 2005, p. 1–5.
 13. Šukys, R.; Čyras, P. Profesinės saugos ir sveikatos strateginės kryptys 2004–2006 metams. *Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas*, X t., Nr. 2. Vilnius: Technika, 2004, p. 67–72.
 14. Šukys, R.; Čyras, P.; Stankiuvienė, A. Analysis and strategy of occupational safety and health according European Union requirements. In: *Environmental Engineering. 6th International Conference, May 26–27: selected papers* / edited by D. Cygas and K.D. Froehner. Vilnius: Technika, 2005, p. 287–291.
 15. *Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra*. <http://europa.osha.eu.int>
 16. *Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos metinės ataskaitos, 2002–2005*. www.vdi.lt
 17. *Lietuvos statistikos metraščiai, 2002–2005*. Vilnius, www.std.lt
 18. *Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos aktuali informacija*. www.vdi.lt
 19. *Higienos instituto Darbo medicinos centras*. www.dmc.lt
 20. *Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba*. www.sodra.lt

Aušra STANKIUVIENĖ. Graduate student of Dept of Labour Safety and Fire Protection. Vilnius Gediminas Technical University. First degree in civil engineering, Vilnius Gediminas Technical University (1997). Master of Science (1999). Author of about 5 scientific articles. Research interests: human safety, ergonomics.

Ritoldas ŠUKYS. Doctor, Associate Professor. Head of Dept of Labour Safety and Fire Protection. Vilnius Gediminas Technical University.

Doctor (technical sciences, 1994). Scientific works: more than 27 scientific reports, 12 trainbooks. Research interests: human safety, ergonomics, environmental protection, fire protection.

Petras ČYRAS. Doctor, Associate Professor. Dept of Labour Safety and Fire Protection. Vilnius Gediminas Technical University.

Doctor (technical sciences, 1974). In 1985–92 Head of the Dept of Labour Safety and Environment Protection, in 1993 Head of the Dept of Labour Safety and Fire Protection. Scientific works: manual for students „Ecology and environment protection of road building“, 15 study guides, 43 scientific reports. Research interests: human safety, ergonomics, environmental protection, fire protection.